
Landskapsregeringens program för integrationsfrämjande 2016-2019

Antaget av Ålands landskapsregering 14.4.2016

Centrala termer

Asyl:	Uppehållstillstånd som beviljas en utlänning i asylprocessen på grund av flyktingstatus.
Asylsökande:	En person som begär skydd och uppehållsrätt i en främmande stat. Personen får flyktingstatus om asyl beviljas honom eller henne. En asylsökande är alltså inte en flykting, eftersom kriterierna för flyktingskap ännu inte har utretts. I samband med asylförfarandet utreds och avgörs också om uppehållstillstånd kan ges på någon annan grund.
Flykting:	En utlänning som har välgrundad fruktan för förföljelse på grund av härkomst, religiös uppfattning, nationalitet eller tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller på grund av sin politiska uppfattning (definieras i FNs flyktingkonvention). Flyktingstatus får en person som någon stat beviljar asyl eller som UNHCR konstaterar vara flykting.
Inflyttad:	En term som används på Åland för person som flyttat till Åland oavsett ursprungsort. Ofta avses inflyttade med utom-nordiskt ursprung, men inte alltid. Bruket av inflyttad i det här programmet avser i första hand inflyttade med utom-nordiskt ursprung. Terminologin i den åländska integrationslagen är invandrare.
Integration:	Invandrans och samhällets interaktiva utveckling med målet att ge invandraren de kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet samtidigt som invandrans möjligheter att upprätthålla sitt eget språk och sin egen kultur stöds.
Integrationsfrämjande:	Sektorsövergripande främjande och stödjande av integration med hjälp av myndigheters och andra aktörers åtgärder och tjänster.
Integrationslagen:	I integrationsprogrammets löpande text används begreppet ”integrationslagen”, och avser då landskapslag om främjande av integration (ÅFS 2012:74)
Integrationsplan:	En individuell plan som av kommun och/eller AMS uppgörs tillsammans med de invandrare som är arbetslösa arbetssökande eller i behov av utkomststöd. Kan även göras upp för barn och familjer.
Integrationsprogram:	<i>Kommunens</i> program för integrationsfrämjande ska göras upp för fyra år i taget och ska innehålla planer för åtgärder och tjänster, samt information om vem som ansvarar för samordningen av kommunens integrationsfrämjande åtgärder. <i>Landskapsregeringen</i> beslutar om utvecklandet av integrationen i landskapet genom att för fyra år i sänder utarbeta ett program för integrationsfrämjande. I programmet uppges målen och åtgärderna för främjandet av integrationen.
Invandrare:	En person som flyttar från ett land till ett annat. Ett allmänbegrepp som gäller för personer som flyttar på olika grunder.
Kvotflykting:	En person som UNHCR beviljat flyktingstatus och som har beviljats inresetillstånd inom ramen för en flyktingkvot som årligen fastställts i statsbudgeten.
Migrant:	En person som flyttar från ett land till ett annat, både in- och utvandrare.
Uppehållskort:	Ett av polisen beviljat kort med vilket en person som är familjemedlem till en EU-medborgare men som själv inte är EU-medborgare bevisar sin uppehållsrätt i Finland.
Uppehållsrätt:	EU-medborgare har rätt att fritt vistas och arbeta i landet i högst tre månader utan att registrera sig. Därefter behöver man registrera sin uppehållsrätt vid polisen. För registrering av uppehållsrätt krävs i princip att personen har tillräckliga tillgångar för egen och för sina familjemedlemmars räkning. Några specifika belopp har inte definierats för detta försörjningskrav, utan varje fall prövas för sig med beaktande av personens individuella omständigheter.
Uppehållstillstånd:	Tillstånd att återkomma upprepade gånger till landet och vistas här. Beviljas för olika anledningar (arbetstagare, näringsidkare, studier, familjeband, permanent eller tidsbegränsat)
Utlänning:	En person som inte är medborgare i det land där densamma bor eller vistas.

Definitioner hämtade från: *Migrationsverket, Landskapslag om främjande av integration (ÅFS 2012:74), polisen.*

Innehåll

1. Inledning.....	4
2. Ramar för det integrationsfrämjande arbetet på Åland	5
3. Den åländska befolkningen ur ett integrationsperspektiv	7
4. Mål för den åländska integrationspolitiken.....	9
Fokusområden för integrationspolitiken 2016-19	10
4.1. Tillgång till svenska språket	11
Vuxna	11
Barn	12
4.2. Utbildning.....	14
4.3. Arbete och sysselsättning	16
4.4. Hälsa och tillgång till hälsovårdstjänster.....	19
4.5. Främjande av deltagande, goda relationer och förebyggande av främlingsfientlighet och diskriminering.....	22
4.6. Ökad beredskap i en värld i förändring	24
Flyktingmottagning	24
Personer utanför det sociala skyddsnätet	25
Forum för dialog.....	25
5. Uppföljning och utvärdering	26
Bilaga Indikatorer.....	27

1. Inledning

Den globala mobiliteten och människors migration är omfattande. Migration har många orsaker så som arbete, studier, kärlek och familj. Man migrerar för att man vill, kan eller känner att det är enda sättet att få bättre levnadsvillkor och möjligheter för sig och sina närmaste. Flyktingsituationen i världen visar också att många flyr för att man fruktar för sitt liv av olika orsaker. Det finns inga tecken på att den här situationen kommer avta inom överskådlig framtid.

Åland har sedan början av 1970-talet haft en växande befolkning, mycket tack vare inflyttning från närregionen, framförallt Finland och Sverige, men även de baltiska länderna. Över åren har inflyttningen diversifierats och det finns en stor mångfald språk och nationaliteter representerade i landskapet. Det har framförallt rört sig om arbetskraftsinvandring och invandring med anledning av familjeskäl. Könsfördelningen bland de inflyttade födda utanför Norden har under 2000-talet varit jämn.

För Åland är en långsiktigt hållbar och kontinuerlig befolkningsökningen genom bland annat inflyttning en framtidsfråga och en viktig arbetsmarknadspolitisk utmaning. In- och återflyttning är nödvändig för arbetskraftsförsörjningen, att upprätthålla välfärden, vidareutveckla samhället och ekonomin så att Åland kan fortsätta vara ett dynamiskt landskap i en värld i förändring. Vi har vant oss vid en ökande inflyttning till Åland, men bör uppmärksamma att migration inte är statisk. Inflyttningstrenden kan lika gärna övergå till utflyttning om förutsättningarna förändras. En god integrationspolitik riktar sig både till arbetskraftsinvandrare, flyktingar, asylsökande och den egna befolkningen. Ett inkluderande samhälle förutsätter aktiva, öppna medborgare, god språkundervisning och en arbetsmarknad som öppnar för integration i ett tidigt skede. Landskapsregeringen arbetar aktivt mot diskriminering och främlingsfientlighet. En aktiv och framgångsrik integrationspolitik med åtgärder för att främja deltagande och delaktighet i det åländska samhället är en viktig pusselbit i Ålands utveckling, attraktionskraft, hållbarhet och bärkraft.

Integrationsfrämjande arbete kräver insatser här och nu i relation till hur vårt samhälle är uppbyggt. Det ska svara på de utmaningar och möjligheter vi känner till idag och de vi kan förutse imorgon. Samtidigt ser vi en värld i allt snabbare förändring och kan konstatera att allt inte går att förutse. Flyktingmottagning har blivit en av de största frågorna och utmaningarna inom EU-samarbetet och även det nordiska samarbetet. Det är viktigt att Åland deltar även vad gäller dessa frågor både nationellt och inom ramen för det nordiska samarbetet. Landskapsregeringen ser den pågående flyktingkatastrofen som ett globalt ansvar som Åland ska ta sin del av.

Slutligen är det viktigt att åländska aktörer och beslutsfattare engagerar sig i mer långsiktiga diskussioner om hur befolkningsförändringar eventuellt påverkar vårt samhälle på sikt, vilka nya möjligheter och utmaningar som uppstår, samt vilka justeringar och insatser som kommer krävas för en hållbar demokratisk samhällsutveckling och ett hållbart Åland 2051.

I enlighet med landskapslagen om främjande av integration (ÅFS 2012:74) upprättar landskapsregeringen detta program för främjande av integration för perioden 2016-19. Programmet bygger vidare på det första programmet som antogs 2013. Det innehåller mål och åtgärder för främjande av integration vilka kontinuerligt ska följas upp och utvärderas. Hälsa har tillkommit som fokusområde i programmet. Landskapsregeringen konstaterar att förändrade omständigheter och nya insikter under arbetets gång kan göra det nödvändigt att ompröva, precisera och utveckla programmet för främjande av integration. Programmet ska därför ses som ett levande dokument.

2. Ramar för det integrationsfrämjande arbetet på Åland

En formalisering av det integrationsfrämjande arbete på Åland har skett i och med antagandet av lagen om integrationsfrämjande (ÅFS 2012:74) som trädde ikraft 1 januari 2013. Genom lagen har ansvars- och uppgiftsfördelningen för det integrationsfrämjande arbetet mellan myndigheter i landskapet tydliggjorts. Lagen föreskriver bland annat att landskapsregeringen ska göra upp ett program för integrationsfrämjande åtgärder med mål och åtgärder för fyra år i taget. Lagen föreskriver också att kommunerna, enskilt eller gemensamt, ska uppgöra liknande program för sina ansvarsområden för fyra år i taget. Sammantaget bildar dessa, samt lagens övriga föreskrifter, en helhet med syfte att främja integration för invandrare, där integration förstås som ”invandrarernas och samhällets interaktiva utveckling med målet att ge invandraren de kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet samtidigt som invandrarernas möjligheter att upprätthålla sitt eget språk och sin egen kultur stöds”.¹

Integrationslagen omfattar utländska medborgare som flyttar till Åland inom ramen för reglerad invandring, d.v.s. de som har ett giltigt uppehållstillstånd, uppehållsrätt eller uppehållskort i Finland, samt registrerad hemkommun på Åland. Landskapsregeringen konstaterar att de åtgärder som nämns i lagen är behovsrelaterade. I praktiken innebär detta att den nordiska inflyttningen i de flesta fall inte kräver särskilda integrationsåtgärder.

Personer som söker asyl eller uppehållstillstånd i Finland omfattas inte av integrationslagstiftningen under tiden innan eventuellt uppehållstillstånd beviljas.² Integrationslagen omfattar inte heller personer som befinner sig tillfälligt på Åland utan uppehållsrätt (EU-medborgare) eller uppehållstillstånd (övriga världen) och inte är inskrivna i en åländsk kommun.

Flykting- och asylmottagning faller utanför Ålands självstyrelse och regleras i rikslagstiftningen. Åländska kommuner har möjlighet att erbjuda kommunplaceringar till kvotflyktingar och andra personer som sökt och fått skydd (beviljats uppehållstillstånd med s.k. flyktingstatus) i Finland. Särskilda avtal för detta sluter kommunerna med riksmyndigheter efter beslut i kommunfullmäktige. Detta ger åländska kommuner möjlighet att söka om ersättningar för flyktingmottagande på samma villkor som landets övriga kommuner.³ När personerna är inskrivna i en åländsk hemkommun omfattas de av den åländska integrationslagen.

Det offentliga Ålands roll och ansvar, samt invandrarnas rättigheter definieras i lagstiftningen, men frågan om integration och främjande av delaktighet är bredare än så. Integration handlar om alla människors lika värde och respekt oberoende av kön och samförstånd mellan människor med olika social, kulturell, språklig, religiös och etnisk bakgrund. Landskapsregeringen konstaterar att ett framgångsrikt integrationsarbete resulterar i rättvisa, demokrati och vinster för det åländska samhället. Integrations- och inkluderingsfrågor berör många politikområden och inkluderar till exempel insatser inom arbetsmarknads, social- och hälsovård, utbildningspolitiken samt arbete mot diskriminering. Policysamverkan mellan de olika politikområdena och samverkan mellan deras myndigheter är avgörande. Inom ovan nämnda politikområden har

¹ ÅFS 2012:74 3§

² Berörd rikslagstiftningen FS 2011/746 (Lag om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel), samt FS 2004/301 (Utlänningslag).

³ Regleringen av flyktingmottagande på Åland tillkom under föregående period 2012-15. Tidigare har flyktingmottagningen på Åland bekostats av landskapet och inte direkt av staten.

landskapsregeringens myndigheter en central roll och landskapsregeringens integrationsfrämjande program fokuserar därför framförallt på insatser inom dessa områden.

Kommunernas roll i det integrationsfrämjande arbetet är central. Det är i det lokala samhället vi lever, bor och verkar. Integrationslagen stipulerar om ordnande av integrationsfrämjande åtgärder och tjänster som del av kommunernas basservice, vägledning och rådgivning, samt inledande kartläggning och individuella (ibland även familjevis) integrationsplaner.⁴ Kommunal verksamhet som berörs inkluderar socialtjänst, utbildning, barn-, äldre- och handikappomsorg, samt fritid och kultur. Det är viktigt att kommunen informerar inflyttade om utbudet av tjänster och service som riktas till kvinnor, män, flickor och pojkar i alla åldrar, samt löpande reflekterar över tillgängligheten till tjänsteutbudet och om eventuell anpassning behövs. Kommunernas integrationsfrämjande program ska definiera arbetet mer i detalj.

Landskapsregeringen välkomnar den modell för kommunalt integrationsprogram som togs fram vintern 2014⁵ och uppmanar kommunerna att med hjälp av modellen göra upp ett integrationsfrämjande program som tas i beaktande vid den kommunala verksamhetsplaneringen och budgetarbetet. Särskild uppmärksamhet bör där ges till kommuninvånare som behöver särskilt stöd. Det kan till exempel vara vårdnadshavare som är hemma med små barn, barn och ungdomar, flickor och pojkar, samt personer som riskerar att inte fångas upp av det sociala trygghetssystemet. Kunskap om att kvinnor, män, flickor och pojkar kan ha olika behov, samt att fler perspektiv kan samverka och ibland förstärka ett utanförskap eller eventuell diskriminering är viktigt. Det är också viktigt att främja likabehandling, samt upprätthålla kunskap och kompetens kring frågor som rör integration, mångfald, genus och jämställdhet, intersektionalitet, delaktighet och icke-diskriminering hos kommunens personal.

Till landskapsregeringens uppgifter hör att ge stöd och rådgivning till kommunerna i frågor som gäller främjande av integration.⁶

Civilsamhället och tredje sektorn med sina organisationer, föreningar och församlingar kan spela en mycket viktig roll för att underlätta den inflyttades integration. Dels möjliggör de för inflyttade att skapa ett rikare socialt liv och bredare kontaktnät, dels utför tredje sektorn viktigt arbete och tillhandahåller tjänster på många områden som utgör ett komplement till övriga aktörer. Civilsamhället och dess intresseorganisationer spelar dessutom en mobiliserande roll och bidrar till samhällsutvecklingen bland annat genom att vara röstbärare, lyfta olika rättighetsfrågor och bredda perspektiv. Det är därför viktigt att en bredd av kunskap, erfarenheter, mångfald, frågeställningar och intressen finns representerat och att möjligheten till delaktighet är stor. Ytterst är det en demokratifråga och en bärande princip för ett hållbart Åland 2051.

Landskapsregeringen ska under programperioden ta fram riktlinjer för fördelningen av penningautomatmedel för att stödja tredje sektorn i verksamhet som stödjer inflyttades integration och som på ett kompletterande sätt bidrar till landskapsregeringens integrationspolitiska målsättningar definierade i detta program.

⁴ ÅFS 2012:74 6-18 §§ Gäller i första hand barn, familjer och de vuxna som inte står till arbetsmarknadens förfogande. För övriga personer ansvarar Ams för inledande kartläggning och uppgörande av integrationsplan. Samarbete med kommunerna uppmanas vid uppgörande av integrationsplanerna.

⁵ ”Kommunalt program för främjande av integration. Modell för kommunala integrationsprogram, framtaget vintern 2014” (kommunförbundet, Mariehamns stad, landskapsregeringen)

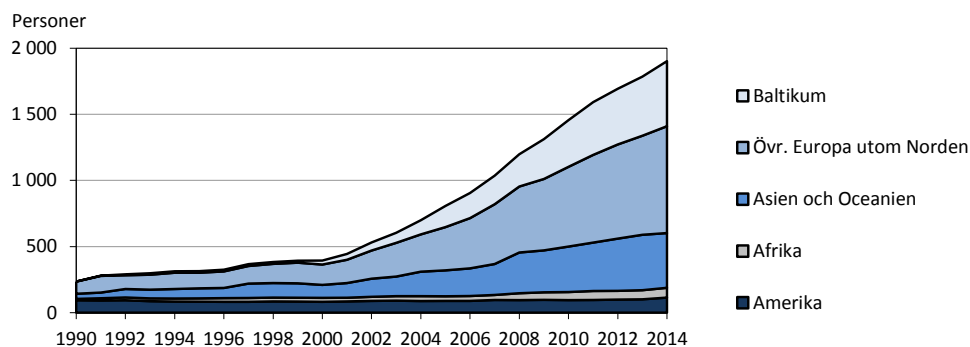
www.kommunforbundet.ax/files/modell_for_integrationsprogram_2015.pdf

⁶ ÅFS 2012:74 29 §

3. Den åländska befolkningen ur ett integrationsperspektiv⁷

Befolkningen på Åland har vuxit sedan 1970-talet och den utomnordiska inflyttningen tog ny fart efter utvidgningen av EU 2004 och 2007 vilket möjliggjorde för fler att flytta till Åland. Framförallt har det rört sig om arbetskraftsinvandring och inflyttning av familjeskäl, något som bekräftas av åldersfördelningen bland de inflyttade. Majoriteten är i arbetsför ålder. Grafen nedan visar utvecklingen över tid. 2014 fanns på Åland 946 kvinnor/flickor och 956 män/pojkar födda utanför Norden, varav 181 personer har svenska som modersmål. Könsfördelningen har varit jämn under 2000-talet även om det finns vissa skillnader beroende på födelseland.

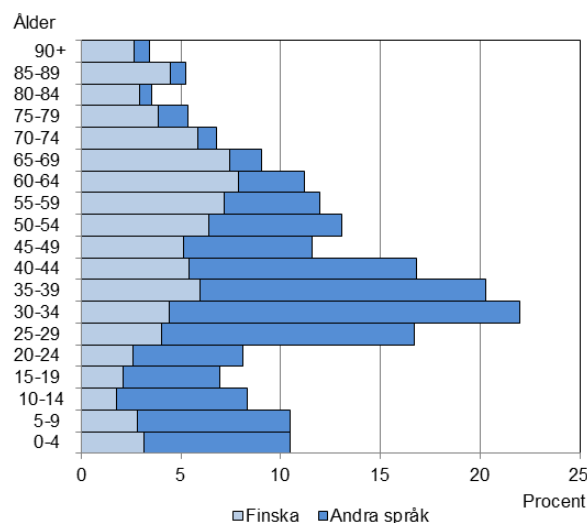
Befolkning född utanför Norden efter födelseort 1990-2014

Källa: ÅSUB Befolkning, Befolkningsregistercentralen

Sett till ålder, så kan man konstatera att personer med icke-nordiskt ursprung är mer koncentrerade till åldrarna 20–39 år än befolkningen som helhet. Andelen inflyttade är allra störst i gruppen 30–39 år där nära hälften av befolkningen år 2014 var inflyttade och 16 procent hade annat modersmål än svenska och finska. Sett till hela befolkningen hade samma år 6,9 procent annat modersmål än svenska och finska och talade något av de 64 språk som fanns registrerade samma år. Mångfalden av språk är stor, vissa talas dock av ett fåtal individer. Sett till medborgarskap så fanns 79 olika länder registrerade 2014 och knappt 80 procent av de utländska medborgarna på Åland var medborgare i ett EU-land. Det bör noteras att medborgarskap kan både ändra och vara dubbelt. Ser man till födelseland fanns 95 länder representerade 2014.

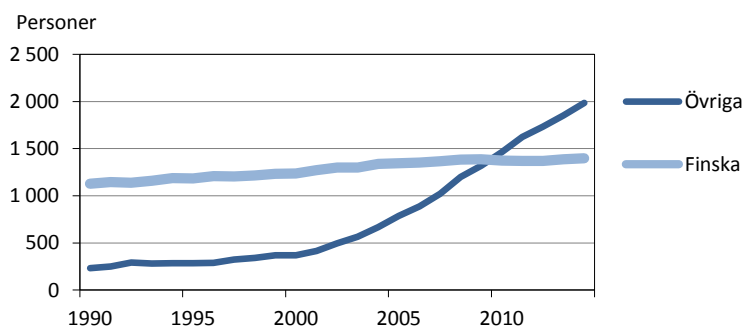
Andel av befolkningen med andra språk än svenska efter ålder 31.12.2014

Källa: ÅSUB Befolkning, Befolkningsregistercentralen

⁷ Statistiken är hämtad från ÅSUB 2015:5

Befolkning med andra språk än svenska 1990-2014

Källa: ÅSUB Befolkning, Befolkningsregistercentralen

De flesta personer med annat modersmål än svenska och finska bor i Mariehamn och år 2014 utgjorde de 9,5 procent av alla stadsbor. I Föglö var motsvarande andel 11,8 procent och i Geta 7,7 procent. Övriga kommuner låg under det åländska genomsnittet på 6,9 procent. Andelen personer med finska som modersmål har varit relativt konstant under de senaste 15 åren och legat på knappt 5 procent totalt sett. Det finns regionala skillnader. I skärgården utgör gruppen med finska som modersmål 8 procent och gruppen övriga språk 6 procent totalt sett. Gruppen med övriga språk är störst på Föglö och minst på Kökar.

4. Mål för den åländska integrationspolitiken

Det övergripande målet för integrationen är att alla kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter på alla områden i livet. Åland ska vara ett inkluderande samhälle där alla garanteras en likvärdig behandling och fler har möjlighet att delta och bidra till en positiv samhällsutveckling.

De inflyttades levnadsförhållanden ska på centrala delområden (inkomst, utbildning, sysselsättning, hälsa och deltagande) vara på samma nivå som den övriga befolkningens.

En god introduktion är viktig för alla som kommer till ett nytt samhälle. Landskapsregeringen upprätthåller allmän samhällsinformation i enlighet med integrationslagens föreskrifter. Informationen som finns på www.aland.ax/flytta är för närvarande översatt till sju språk förutom svenska.⁸ Med tanke på den höga andel inflyttade med finska som modersmål kommer landskapsregeringen under kommande period tillhandahålla den här samhällsinformationen även på finska. Andra språk kan tillkomma vid behov. Det handlar om grundläggande information som underlättar orientering och integrering i det åländska samhället. Landskapsregeringens förvaltningspråk, myndighetsutövning och handläggning av ärenden ska ske på svenska.

Landskapsregeringen finansierar sedan 2014 informationskontoret *Kompassen* som drivs av Medborgarinstitutet i Mariehamn. Verksamheten följs upp löpande och tillsvidare beslutas årligen om finansieringen av informationskontoret. Utöver detta är det enskilda myndigheters och aktörers ansvar att tillhandahålla information, god service och gott bemötande, vilket framförallt handlar om att bemöta med respekt och värdighet. Tolkning bör användas vid myndighetsutövning när så krävs och kan på Åland lättast göras per telefon eller videolänk.

Integration handlar om att på lika villkor ta tillvara resurser, erfarenheter och kunskaper och på så sätt öka förutsättningarna för tillväxt och ett hållbart samhälle. Det handlar om makt, inflytande, ekonomisk självständighet, företagande, arbete, arbetsvillkor, utbildning, fritid med mera. Det gäller också att identifiera strukturer i samhället som kan utgöra hinder för mångfald.

Det åländska integrationsarbetet ska grunda sig på individens rätt till utveckling, delaktighet och självförsörjning. Människors olika bakgrund, etnicitet, kultur och språk och livserfarenhet ska tas tillvara och behandlas med respekt.

Genus- och jämställdhetsaspekter är en viktig del i integrationsarbetet och landskapsregeringen poängterar därför vikten av att ordinarie aktörer även har ett genus- och jämställdhetsperspektiv i allt integrationsarbete. Det är också viktigt att ha ett barnrättsperspektiv när arbetet berör barns levnadsvillkor, direkt och indirekt.

Detta innebär att den åländska integrationspolitiken ska stödja och främja inflyttade kvinnors, mäns, flickors och pojkars utbildning, sysselsättning och övriga aspekter av

⁸ Engelska, estniska, lettiska, rumänska, ryska, thai samt arabiska.

integration. Jämlikhet och likabehandling samt en positiv växelverkan och goda relationer mellan olika befolkningsgrupper ses som viktiga faktorer för integrationsprocessen.

Landskapsregeringen konstaterar att ett öppet, integrerat och fungerande samhälle kräver gemensamma rättsnormer, gemensamma mötesplatser och det svenska språket som gemensamt kommunikationsverktyg, oavsett vilka andra språk vi behärskar. Slutligen konstaterar landskapsregeringen att den inflyttade alltid har ett eget ansvar att forma och hantera sitt liv för att finna sin egen väg till ett bra liv i det åländska samhället.

Fokusområden för integrationspolitiken 2016-19

- Tillgång till svenska språket
- Utbildning
- Förvärvsarbete och sysselsättning
- Hälsa och tillgång till hälsovård
- Främjande av delaktighet, goda relationer och förebyggande av främlingsfientlighet och diskriminering
- Ökad beredskap i en värld i förändring (flyktingmottagning, personer utanför det sociala skyddsnätet, forum för dialog)

4.1. Tillgång till svenska språket

Vuxna

Att behärska det svenska språket är en förutsättning för att man som inflyttad fullt ut ska kunna delta i det åländska samhället och kulturen. Förutom direkta språkstudier i svenska behöver innehållet i integrationsutbildningen vara så utformat så att det ger den inflyttade grundläggande kunskaper om bland annat det åländska samhällets historia, olika institutioner, socioekonomiska förhållanden, kulturliv och grundläggande värderingar. Landskapsregeringen konstaterar att tidig inklusion i samhället och på arbetsmarknaden och tillgång till det svenska språket är den bästa garantin för en lyckad integration samt nya medborgare som snabbt kan bidra till och delta i det åländska samhället.

Under föregående programperiod har utbudet av svenskaundervisning för inflyttade breddats för att nå målgrupper som av olika anledningar inte kunnat delta i de kurser som ordnats inom ramen för SFI-utbildningen. Landskapsregeringen har ingått avtal med Medborgarinstitutet i Mariehamn om ordnandet av utbildning i svenska för inflyttade som är arbetslösa eller hotas av arbetslöshet (SFI), för analfabeter och inflyttade med ett annat alfabet, för inflyttade som har en arbetsplats och för flyktingar. Utbildningen syftar till att främja mångkulturalism och ge vuxna inflyttade med annat modersmål än svenska grundläggande kunskaper i det svenska språket som redskap för kommunikation och aktivt deltagande i det åländska samhälls- och arbetslivet. På dessa grunder ska utbildningen även innehålla avsnitt som berör arbets- och anställningsärenden samt hälso- och sjukvårdsfrågor. Landskapsregeringen låter betona att undervisning i svenska som sker på arbetsplatser med utländsk arbetskraft stöder arbetsgivarnas åtaganden, främjar arbetstagarnas framgång och är utvecklande för arbetsgemenskapen.

Målsättningarna från föregående period att skapa större flexibilitet i svenskaundervisningen för vuxna är fortfarande aktuella. Åtgärder som inletts under föregående period behöver följas upp, utvärderas och vidareutvecklas vid behov. Dialog med näringsliv och arbetsmarknadens parter kan också främja vidareutveckling av språkundervisningen så att den matchar behoven på arbetsmarknaden. ÅSUB genomför under våren 2016, på uppdrag av landskapsregeringen, en undersökning om språk i näringslivet, vilket också kan ge en fördjupad bild av vilken språkkompetens som efterfrågas inom den privata sektorn på Åland idag.

Medborgarinstitutet inleder under 2016 ett fyraårigt projekt, *Flex-in*, med stöd från Europeiska socialfonden (ESF) och landskapsregeringen för att bland annat utveckla ett nätbaserat kursutbud och ålandsspecifikt utbildningsmaterial. Förhoppningen är att fler personer som arbetar på så vis ska kunna delta i svenskaundervisningen vid sidan av sitt arbete.

Landskapsregeringen konstaterar att nära två tredjedelar av de studerande i SFI-utbildningen under föregående programperiod har varit kvinnor. Vad gäller alfabetiseringskurserna har nästan alla deltagare varit kvinnor, medan könsfördelningen för kurserna svenska i arbete har varit relativt jämn. En analys av varför könsfördelningen ser ut så här samt vilka eventuella konsekvenser det kan få på sikt kan vara skäl att utreda närmare och adressera.⁹ Ju fler möjliga vägar till

⁹ För att få bättre underlag för analys av framförallt SFI som är en sysselsättningsfrämjande åtgärd, behövs individdata för personer som är inskrivna som arbetssökande vid Ams som i nuläget inte finns tillgänglig. ÅSUB är vidtalade och förhoppningsvis kan statistik tas fram under våren 2016.

svenskaundervisning som står till buds, desto större är chansen att inflyttade kvinnor och män hittar något lämpligt alternativ.

Mål:

Så många inflyttade kvinnor och män som möjligt erbjuds möjlighet att lära sig svenska så fort som möjligt.

Åtgärder:

- *Åtgärder för en fortsatt ökad flexibilitet och tillgänglighet gällande SFI-kurserna, inklusive nätbaserad undervisning.*
- *Fortsatta kurser för personer som har annat alfabet eller är analfabeter. Utvärdering och vidareutveckling av konceptet.*
- *Fortsatta svenskakurser i samarbete med arbetsplatser.*
- *Analys av könsfördelningen bland deltagare i svenskakurser med målsättning att både män och kvinnor har möjlighet att lära sig svenska.*
- *Stärka SFI genom kurser i samhällsorientering, kulturell kompetens, samt hälso- och arbetsrättsfrågor.*
- *Utred möjligheter att erbjuda SFI på högre nivå B.2 (se 4.3)*
- *Dialog med näringslivet och andra arbetsgivare för eventuell vidareutveckling av språkundervisningen för att på bästa sätt matcha arbetsmarknadens behov.*

- *Kompletterande satsningar som utförs av tredje sektorn för personer utanför systemet (t.ex. vårdnadshavare som är hemma med barn, kvinnor och män som är utanför sociala skydds nätet) kan stödjas med PAF-medel inom fastställda kriterier. (se 4.5)*

Aktörer: Landskapsregeringens utbildningsbyrå, genomförare av integrationsutbildningar och ev. tredje sektor.

Barn

Sett till flickor och pojkar i grundskolan med annat modersmål än svenska så har andelen ökat från ca 6 procent (169 elever) år 2012 (flickor 5,2 procent, pojkar 6,7 procent) till ca 8 procent (233 elever) år 2015 (flickor 7,5 procent, pojkar 8,8 procent). Vad gäller flickor och pojkar i åldern 0-6 år, så var andelen barn med annat modersmål än svenska år 2014 10,6 procent (flickor 10 procent, pojkar 11) enligt ÅSUBs befolkningsdatabas.

Barnomsorgslagen ger barnomsorgsverksamheterna ett särskilt uppdrag att stödja barn med annat modersmål än svenska och att ge varje barn en god grund för sin språkliga och kulturella identitet. Landskapsregeringen anslår årligen särskilda pengar som kommunerna kan ansöka om som särskilt stöd för barnets svenska språkinläring.¹⁰

Barnomsorgen spelar en viktig roll vad gäller att stödja barns språkutveckling. För en del barn kan det vara det första mötet med svenska språket. Studier visar att om man

¹⁰ För 2016 har åtta kommuner ansökt om språkstöd från landskapsregeringen för 106 barn.

inom barnomsorg och skola har en uppmuntrande inställning och ser barnets flerspråkighet som en tillgång och resurs så kan det främja barnets språkutveckling.¹¹

Vårdnadshavaren har det slutliga ansvaret för att barnet lär sig de(t) språk som talas i hemmet och för att barnet får tillgång till hemmets kulturbakgrund. Flerspråkiga barn är ofta bärare av fler kulturer. Barnomsorgspersonalens roll är att bekräfta barnets bakgrund.

Varje flicka och pojke på Åland ska ha gynnsamma förutsättningar för en god skolstart och det gäller givetvis också varje flicka eller pojke som flyttar till Åland. För elever med annat modersmål än svenska görs en individuell planering under så lång tid behovet finns. I grundskolan erbjuds för närvarande undervisning i svenska i form av stödundervisning under en femårsperiod efter att eleven anlänt till Åland. Den inflyttade eleven deltar i den allmänna undervisningen efter sin egen kapacitet. Andraspråkselever kan erbjudas stödundervisning i alla centrala läroämnena i grundskolan. Landskapsregeringen konstaterar att i de fall barnet anlänt till Åland före skolåldern kan den tid som återstår av de fem år som barnet är berättigad stödundervisning i svenska vara för kort. Systemet borde utvärderas så att flexibilitet skapas efter elevens behov av stödundervisning under sin tid i grundskolan. Ibland kan det även finnas behov av språkstöd för andra generationens inflyttade.

Sent anlända elever till grundskolan har ofta bristande språkfärdigheter när läroplikten fullgjorts. Resultatet kan bli att man går ut grundskolan med skiljebetyg, vilket begränsar möjligheterna att studera vidare på gymnasienivå. Här finns ett behov att snabbt utreda möjligheterna till förberedande utbildning inför fortsatta studier (se 4.2), något som också är inskrivet i det utbildningspolitiska programmet.

Införandet av svenska som andraspråk i grundskola och gymnasium är ett annat område som är under utformning.

Landskapsregeringen har som målsättning att elever med annat modersmål än svenska bör kunna utveckla och fördjupa sina kunskaper i modersmålet, som en grund för att stärka sina kunskaper i svenska. System med möjligheter till nätbaserad undervisning i olika språk bör utvecklas. Kunskap och kompetens om flerspråk och andraspråk hos barnomsorgspersonal och pedagoger som arbetar med barn och unga med annat modersmål än svenska är fortsatt viktig för att kunna tillgodose barnens rätt till utbildning utifrån barnets bästa som princip.

¹¹ Se tex ”Med alla barn i fokus – om förskolans roll i flerspråkiga barns språkutveckling”, Ann-Catrin Svensson. Paideia - profesjonell pedagogisk praxis, (december 2012)

Mål:

Så många pojkar och flickor som möjligt erbjuds möjlighet att lära sig svenska så fort som möjligt. Alla inflyttade barn klarar av att genomföra grundskolan.

Elever med annat modersmål än svenska bör kunna utveckla och fördjupa sina kunskaper i modersmålet, som en grund för att stärka sina kunskaper i svenska.

Åtgärder:

- *Färdigställande av läroplan för svenska som andraspråk i grundskolan, samt införande av undervisning i svenska som andraspråk i grundskolan.*
- *System med möjligheter till nätbaserad undervisning i olika språk utvecklas.*
- *Riktade åtgärder för att säkra att berörd personal inom barnomsorg och grundskola har en allmän insikt i andraspråksforskning och teorier om flerspråkighet så att stödet till inflyttade barn optimeras.*
- *Riktade åtgärder för att säkra att berörd personal inom barnomsorg och grundskola har goda baskunskaper om mångfald, mångkulturalism och flerspråkighet*
- *Handledning bör vid behov erbjudas av arbetsgivaren till berörd personal inom barnomsorg och grundskola*
- *Utredning om möjligheter för flexibla språkstöd för barn som anländer till Åland före grundskoleåldern samt andra generationens barn vid behov.*

- *Kompletterande satsningar som utförs av tredje sektorn för pojkar och flickor utanför systemet (t.ex. barn som är hemma med vårdnadshavare) kan stödjas med PAF-medel inom fastställda kriterier. (se 4.5)*

Aktörer: Landskapsregeringens utbildningsbyrå, Grundskolorna i landskapet med stöd från landskapsregeringens utbildningsbyrå, Kommunernas barnomsorg med stöd från landskapsregeringens socialbyrå och ev. tredje sektor.

4.2. Utbildning

Landskapsregeringen konstaterar att integrationsutbildningen (SFI) som ordnas för inflyttade som passerat läropliktsåldern (beskriven under 4.1) ska lägga grunden för fortsatt utbildning på alla nivåer och för att komma in på arbetsmarknaden. Ett identifierat behov som behöver åtgärdas är avsaknaden av vägledningstjänster för de som vill (vidare)utbilda sig.

Under föregående programperiod har det ordnats riktade satsningar i form av integrationsutbildningar vid Ålands gymnasium. Det har gällt en två-årig närvårdutbildning med inriktning äldreomsorg, samt två ett-åriga servitörutbildningar, där yrkesutbildningen har kombinerats med extra svenskaundervisning. Totalt 28 kvinnor och 13 män har påbörjat de här

utbildningarna.¹² En utvärdering av utbildningarna planeras och bör ligga till grund för ytterligare satsningar framöver. Val av inriktning på integrationsutbildningarna görs utifrån identifierat behov av arbetskraft på Åland.

Möjligheten att bli antagen till övriga gymnasiala utbildningar, inklusive den teoretiska, för elever med annat modersmål, där svenskakunskaperna efter avslutad grundskola inte är tillräckligt starka (se ovan 4.1), behöver också förbättras. Det skulle kunna göras genom att införa en förberedande utbildning för ungdomar t.ex. vid Ålands folkhögskola för att läsa upp grundskolebetyg och stärka svenska språket. Formerna för detta bör utvecklas så att alla har möjlighet att delta oavsett gruppstorlek (antalet individer som berörs). Kostnadseffektiviteten bör i det här fallet ses i ett längre samhällsekonomiskt perspektiv.

I det utbildningspolitiska programmet konstateras att det på gymnasienivå saknas en utarbetad strategi för att ge studerande med annan språkbakgrund redskap för att utveckla och fördjupa sina kunskaper i svenska. Första och andra generationens inflyttare med annat modersmål än svenska behöver få stöd i sin språkutveckling, sin förmåga att läsa, skriva och uttrycka sig på svenska, för att studierna ska bli framgångsrika. På liknande vis som i grundskolan bör elevens hemspråk stödjas genom ett utökat samarbete med hemmen och genom utveckling av webbaserade arbetssätt.

Mål:

Tillgång till en studieplats för inflyttade kvinnor och män som inte omfattas av den åländska läroplikten.

Åtgärder:

- *Skyndsamt utredning av möjligheterna till förberedande utbildning t.ex. vid Ålands Folkhögskola inför fortsatta studier*
- *Undervisning i svenska som andraspråk i Ålands yrkesgymnasium och Ålands lyceum införs*
- *Stöd till gymnasieelever med annat modersmål genom utveckling av webbaserade arbetssätt*
- *Integrationsutbildningen kompletteras med kulturell kompetens*
- *Vägledningstjänster utvecklas för alla individer inom och utanför utbildningssystemet.*
- *Fler satsningar på integrationsutbildningar på gymnasienivå*
- *Fortbildningsinsatser för personal som arbetar inom området*
- *Utbyte och dialog mellan berörda parter för vidareutvecklingen av insatser och åtgärder*

Aktörer: Landskapsregeringens utbildningsbyrå, Ålands gymnasium vuxenutbildning, genomförare av integrationsutbildningar.

¹² Utexaminerade: 11 kvinnor och 2 män (närvårdare), 5 kvinnor och 2 män (servitör). Den andra servitörutbildningen pågår fortfarande när det här programmet skrivs.

4.3. Arbete och sysselsättning

Statistik från 2012¹³ visar att sysselsättningsgraden bland kvinnor födda utanför Norden är lägre (67,3 procent) jämfört med hela befolkningen (77,8 procent) medan sysselsättningsgraden bland männen (73,3 procent) var nästan lika hög (73,9 procent). Detta kan åtminstone delvis förklara den sneda könsfördelningen i SFI-utbildningen (se 4.1). Intressant att notera är att andelen kvinnliga företagare är lika för kvinnor födda utanför Norden som för hela befolkningen (7,4 procent). Andelen manliga företagare födda utanför Norden är 10,1 procent jämfört med 17,9 procent för hela befolkningen.

Sett till antalet arbetslösa samma år visar statistiken att arbetslösheten är större både för män (10,5 procent) och kvinnor (9,6 procent) födda utanför Norden jämfört med hela befolkningen (4,2 respektive 3,5 procent). Även andelen ungdomar under 25 år som varken arbetar och studerar är högre för de som är födda utanför Norden. Kvinnor 10,7 procent, män 9,3 procent. (För hela befolkningen i samma åldersgrupp är siffrorna 5,3 respektive 6,2 procent).

Statistiken pekar på att det bland gruppen inflyttade kvinnor finns de som varken arbetar eller är registrerade som arbetsökande. Det kan därför vara skäl att under programperioden analysera detta närmare och utreda vilka insatser som skulle behövas för att fler kvinnor ska komma in på arbetsmarknaden för att nå integrationspolitikens övergripande målsättning.

En utmaning för Åland är att på bästa sätt ta tillvara på den kunskap, kompetens och utbildning både formell och informell som inflyttade personer har med sig när de flyttar hit. Ett verktyg för att hjälpa den inflyttade att få ett arbete som motsvarar kunnandet är att den inflyttade snabbt får hjälp med att få sin utbildning och annan relevant kompetens erkänd eller validerad. Ett erkännande av examen krävs från behörig myndighet om yrket är reglerat. Landskapsregeringens allmänna förvaltning har ansvar för handläggningen av detta. Ålands gymnasium ansvarar för valideringen på gymnasienivå. Validering är en avgiftsbelagd tjänst och kan förverkligas på ansökan för att underlätta inträde på arbetsmarknaden. En validering kan göras med stöd av avtal med Ams, kommun, FPA eller försäkringsbolag eller på ansökan av en enskild person eller en arbetsgivare. Ålands gymnasium gör en fortsatt kartläggning av kunnandet och utreder valideringsmöjligheterna. Som ett resultat av den kartläggningen kommer Ålands gymnasium i samråd med individen och betalande instans (Ams m fl) överens om ett rekommenderat mål för insatserna. För dem som antas som validander är målet ett intyg för arbetsmarknaden. Kartläggningen kan visa att en fullständig examen är det ändamålsenliga målet. Möjligheten att ta så kallad fristående examen¹⁴ som finns vid Ålands gymnasium kan i det fallet vara ett sätt att genom examen få tidigare kunskaper erkända.

Landskapsregeringen konstaterar att valideringen på Åland har varit eftersatt de senaste åren. Nya resurser har tillsats från början av 2016 med förhoppning att fler inflyttade har möjlighet att validera sina kunskaper.

¹³ ÅSUB 2015:3 (Indikatorer om integration)

¹⁴ En fristående examen möjliggör att en persons yrkeskompetens kan erkännas oberoende av om kunnandet förvärvats genom arbetserfarenhet, studier eller på annat sätt.

Ett annat verktyg skulle vara att erbjuda svenskaundervisning som möjliggör fördjupade språkkunskaper och även kunskaper i yrkesspecifik terminologi. Under föregående programperiod genomförde Medborgarinstitutet i Mariehamn framgångsrikt två ESF-finansierade projekt *integration.ax* och *integration.ax II* som vände sig till inflyttade med en yrkesutbildning med syfte för dem att komma in på den åländska arbetsmarknaden på ett vis som motsvarade deras kompetens. Utbildningen kombinerade språkundervisning med praktik under hela kursperioden. Ett flertal kursdeltagare hade efter avslutad kurs fått anställning inom sin yrkeskompetens. Landskapsregeringen ska utreda möjligheterna att införa en liknande kurs som sysselsättningsfrämjande utbildning. Som sådan kan en liknande kurs ingå som åtgärd i de integrationsplaner som görs upp av Ams och vara stödberättigade.

Ett utvecklingsområde gäller rådgivnings-, handlednings- och vägledningstjänster på Åland (även omnämnt under 4.3). Landskapsregeringen har under 2016 tillsatt en sakkunniggrupp med uppdrag att utreda behovet för dessa tjänster på Åland. I syfte att stödja livslångt lärande bör sådana tjänster utvecklas för personer som är i arbete, personer som planerar att byta yrke och personer som söker en studieplats. Genom att stärka väglednings- och rådgivningstjänsterna kan man främja tillgången på kompetent arbetskraft, stödja längre arbetskarriärer och hitta utbildningsalternativ som är ändamålsenliga för individen och arbetslivet. Detta arbete kommer också kunna verka integrationsfrämjande.

Ams ansvarar för den offentliga arbetsmarknadsservicen på Åland. Detta ansvar inbegriper inledande kartläggningar och uppgörande av integrationsplaner. Ams ska i integrationsplanen tillsammans med invandraren komma överens om utbildning, jobbsökning och dess mål samt om åtgärder och tjänster som stöder jobbsökningen och främjar sysselsättningen. Ams har ett nära samarbete med Ålands gymnasium för ordnande av vägledande kurser och en särskild kurs för inflyttade genomfördes hösten 2015. Drygt en tredjedel av Ams kunder 2015 som var arbetslösa arbetssökande eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder (totalt ca 740 personer) är inflyttade med varierande kunskaper i svenska. Det är en utmaning för Ams att se till att arbetsmarknadsservicen även passar dessa kunder. Genom att i större omfattning anlita tolkservice, informera på andra språk än svenska och på annat sätt anpassa servicen eftersträvas att förbättra arbetsmarknadsservicen för inflyttade. Andelen inflyttade bland Ams kunder är betydande¹⁵ trots att det har funnits lediga jobb att söka. De lediga jobben matchar inte de sökandes profil.

Som främsta sysselsättningsfrämjande åtgärd erbjuder Ams inflyttade möjlighet att delta i SFI-kurser. En utmaning har varit att finna andra effektiva åtgärder som Ams kan erbjuda för att främja integration och inträde på arbetsmarknaden. Här finns ett behov av att utveckla utbudet av integrationsfrämjande åtgärder, i samarbete med andra aktörer.

Till landskapsregeringens uppgifter hör styrning, rådgivning och stöd till Ams och utvecklingen av personalens kompetens i arbete med att främja integrationen.¹⁶

Landskapsregeringens näringsavdelning ansvarar för att främja näringslivet och stärka arbetsmarknaden på Åland. Avdelningen kan bevilja finansiering till företag eller personer som vill utveckla eller expandera sina företag. Möjligheten att söka dessa

¹⁵ Se fotnot 9

¹⁶ ÅFS 2012:74 29§

stöd står även öppen för inflyttade. Stödet erbjuds i form av information, råd, stöd och kontakter. Liksom tidigare finns det även möjlighet för företag och olika övriga aktörer att söka EU-bidrag. Landskapsregeringen konstaterar att åländskt näringsliv i högre grad måste involveras i olika satsningar kring att få in inflyttade på arbetsmarknaden och välkomnar Ålands Näringslivs projekt *Utveckla framtidens företag* 2016-20 där en företagsrådgivare bland annat kommer kunna erbjuda råd och vägledning för nystartsföretag och utveckling av befintliga företag.

Landskapsregeringen konstaterar att det fortsatt finns behov av information kring arbetsgivares och arbetstagares rättigheter och skyldigheter. Det är viktigt att aktivt förebygga diskriminering och särbehandling på arbetsplatser.

Med inflyttning och mångfald kommer nya möjligheter. Nya vänner, kollegor, chefer och kunder. Nya eller utökade nätverk och kontakter. Hur vi på bästa sätt inkluderar, uppmuntrar och ger utrymme åt all ny kompetens, kunskap, erfarenhet och idéer är något som både privat och offentlig sektor bör utveckla vidare.

Mål:

Inflyttade kvinnor och män kommer in på arbetsmarknaden så fort som möjligt så att sysselsättningsgraden för utomnordiska inflyttade blir på samma nivå som för den övriga befolkningen.

Fler inflyttade kvinnor och män kommer in på arbetsmarknaden på en nivå där deras kvalifikationer, kompetens och kunskap kan tas tillvara.

Ökad tillväxt och konkurrenskraft genom stärkt mångfald i arbets- och näringsliv.

Åtgärder:

- *Valideringssystemet stärks och följs upp*
- *Vägledningstjänster utvecklas för alla individer inom och utanför utbildningssystemet. (se även 4.2.)*
- *Integrationsplaner som görs upp av Ams, stärks genom utökat utbud av integrationsåtgärder samt stärkt samarbete/dialog med kommunerna*
- *Fortsatt utvecklingsarbete för att förbättra arbetsmarknadsservicen för inflyttade.*
- *Utred möjligheter (konsekvensanalys av) att införa svenska för yrkesutbildade som sysselsättningsfrämjande utbildning. Erfarenheterna från integration.ax och integration.ax II tas tillvara och vidareutvecklas.*
- *Utred möjligheter att erbjuda SFI på högre nivå (B.2.) som ett led att stärka möjligheter till vidare studier och/eller arbete på mer kvalificerad nivå.*
- *Undersök närmare hur missmatchningen ser ut mellan arbetssökande inskrivna på Ams och lediga jobb/arbetskraftsbehov på Åland, för att utröna vilka åtgärder som kan sättas in för att fler ska komma ut på arbetsmarknaden.*
- *Dialog med näringslivet, privata och offentliga arbetsgivare kring möjligheter att snabbare komma ut i arbetslivet (mentorskap, nätverksbygge, praktik, etc)*
- *Särskilda insatser för att öka inflyttade kvinnors sysselsättningsgrad.*

- *Tillhandahåll information om arbetsliv, rättigheter och skyldigheter till inflyttade, t.ex. vid SFI-utbildningar, samt genom särskilda info-tillfällen riktade till inflyttade, men också arbetsgivare.*
- *Kontinuerlig utbildning, kompetensutveckling, utbyte och nätverkan för personalen hos berörda aktörer för att öka kunskap och förståelse kring frågor som gäller integration och mångfaldsarbete.*
- *Utbyte och dialog mellan berörda parter för vidareutvecklingen av insatser och åtgärder.*

Aktörer: Landskapsregeringen (närings-, utbildningsavdelning), Ålands gymnasium vuxenutbildning, Ams, utförare av integrationsutbildning.

4.4. Hälsa och tillgång till hälsovårdstjänster

Ett flertal studier och initiativ i Sverige har kartlagt hälsosituationen bland utlandsfödda och deras barn.¹⁷ Det finns skillnader i hälsotillstånd som dels kan relateras till orsaker varför och varifrån man har migrerat. Psykisk ohälsa och posttraumatisk stress är vanlig bland personer som tvingats fly. I vissa länder är infektionssjukdomar så som hepatit B och C, tuberkulos och HIV vanligare än hos oss. Den livsstil man har med sig i form av kost-, motions-, tobaks- och alkoholvanor, liksom sociala faktorer spelar en stor roll för en persons hälsa. Att stå utanför arbetsmarknaden, att bo i socioekonomiskt utsatta bostadsområden, att uppleva att man diskrimineras är faktorer som medför stor och kontinuerlig stress och kan bidra till sämre hälsa. Det är också viktigt att vara medveten om att hälsosituationen och behoven kan se olika ut bland kvinnor, män, flickor och pojkar. Dessutom har personer olika möjlighet att ta till sig hälso- och vårdinformation, samt uppsöka vården.

I Sverige har det visat sig att utrikesfödda kvinnor har sämre hälsa än inrikes födda kvinnor och att det beror på en sammansättning av olika faktorer.¹⁸ I den svenska studien *Utan hälsa ingen etablering*¹⁹ från 2011 studerade man utmaningar och lösningar med fokus på folkhälsa, kvinnors hälsa och barns hälsa. Man kom i studien fram till att mer hälsofrämjande insatser behövs, liksom kunskap och stöd hos de nyanlända samt att personal som möter personerna bör ges möjlighet till kompetensutveckling för att främja en bättre helhetssyn och förståelse. Studien konstaterar att det visat sig bra att integrera hälsoinsatser inom SFI-undervisning. Det främjar hälsa, men också delaktighet och inflytande.

Erfarenheter från Sverige visar också att det inte räcker med att tillhandahålla information om hälsa och vård, utan att det också krävs kommunikation. Det innebär att man försäkras sig om att informationen förstås och att man är öppen för vilka

¹⁷ Se tex "Folkhälsorapport 2009", Socialstyrelsen ; "Hälsa och integration – en kartläggning av hälsotillståndet bland nyanlända och asylsökande", Länsstyrelsen Hallands Län (2012); "Förstudie MILSA – Hälsokommunikation i relation till samhällsorientering och etablering av nyanlända flyktingar i Sverige" Länsstyrelsen Skåne 2015:32, "Malmös väg mot en hållbar framtid. Hälsa, välfärd och rättvisa", Kommission för ett socialt hållbart Malmö (2013).

¹⁸ Faktorer inkluderar tillgång till hälsovård, tolk, bristande kunskap om sjukvårdssystemet, dåligt förtroende/tillit till systemet, upplevelser av diskriminering, fysiskt ansträngande arbete, begränsning av ekonomiska och sociala möjligheter, etc.

¹⁹ http://www.barnintro.se/Kap4/Utan_halsa_ingen_etablering.pdf Utan hälsa ingen etablering. Länsstyrelsen Stockholm 2011

individuella behov och insatser som behövs. På några orter i Sverige har man anställt hälsokommunikatörer som arbetar på olika språk.

Ett begrepp som används när man diskuterar hälsa och migration är *hälsolitteracitet*. Det handlar om människors egen förmåga och förutsättningar att kunna förstå information som handlar om hälsa. Faktorer som kan påverka den är språk, läs- och skrivkunskap, utbildning och kännedom om strukturer, tillgång till medier, etc.

Generellt sett så kan man konstatera att kunskapen kring hur hälsa påverkas och påverkas av migration och integration behöver höjas. Det gäller myndigheter, beslutsfattare och personal som arbetar direkt med inflyttade. Att anamma olika perspektiv för att hitta brister eller utreda konsekvenser av olika insatser kan vara nödvändigt. Barnkonsekvensanalys och jämställdhetskonskvensbedömningar är exempel på verktyg som kan tillämpas.

Landskapsregeringen inför genom detta integrationsfrämjande program hälsa som ett nytt fokusområde för den åländska integrationspolitiken. I dagsläget saknas en övergripande bild om hur hälsosituationen bland inflyttade ser ut och i vilken utsträckning man uppsöker vården.

Erfarenheter från Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) ger vid handen att den ökade inflyttningen till Åland också märks inom vården. Förutom uppenbara utmaningar så som kommunikation i de fall man saknar gemensamt språk, så kan det även finnas olikheter mellan hälsosystemen i olika länder och hur man förstår hälsa. Personalens kunskaper om detta och i bemötande är avgörande för allas rätt till hälsovård. Satsningar som närvårdarutbildningen beskriven ovan (4.2) kan också ses som en strategisk satsning av samhället genom att det bidrar till att öka mångfalden bland vårdpersonalen.

Mer information om hur vården på Åland fungerar och var den finns att tillgå behövs. Samarbete med kommunerna med proaktiv information och kommunikation till nya kommuninvånare om serviceutbud och hälsotjänster, samt vilka rättigheter man har, skulle kunna bidra till att öka kännedom om vården. Andra arenor där information om vården kunde inkluderas är på arbetsplatser, barnomsorgen, skolor, SFI-utbildningar, rådgivningar, liksom vid magistraten. Även vad gäller förebyggande arbete är det viktigt att inkludera så många som möjligt, t.ex. genom grupper för hälsofostran.

ÅHS har erfarenhet av att det finns grupper som riskerar att hamna utanför hälsovården. Det handlar framförallt om yngre flickor och pojkar som inte har plats inom barnomsorg som inte är inskrivna i barnrådgivningen samt gravida kvinnor. Det kan också handla om vuxna som inte har företagshälsovård eller studerandehälsa. Särskilda åtgärder för att fånga upp dem behövs. En annan sårbar grupp är så kallade EU-migranter och personer som väntar på uppehållstillstånd och inte har rätt till sjukvårdstjänster.

Statistiken visar att den inflyttade befolkningen är relativt ung. Vi vet att många flyttar till Åland för att arbeta, ofta inom fysiskt ansträngande yrken. Landskapsregeringen uppmärksammar att detta kan innebära en ökad risk för skador och förslitningar, med försämrad hälsa och försörjningsmöjligheter som följd.

I landskapsregeringens hälsopolitiska program för Åland 2010-2020 konstateras att delaktighet, medverkan och inflytande är förknippade med hälsoperspektivet. Vidare

sågs att en särskild utmaning för det åländska samhället är att beakta det stadigt växande antalet invånare på Åland som är födda utanför landskapet. Olika insatser för att underlätta att man kommer in i samhället är av stor betydelse även ur ett hälsofrämjande perspektiv.

Landskapsregeringen noterar att ”hälsa” var den faktor som tillsammans med ”arbete” och att ”barnen får gå i skola” rankades som viktigast för integration i den undersökning som ÅSUB genomförde år 2014 bland utomnordiskt inflyttade till Åland.²⁰ God hälsa och tillgång till hälsovårdstjänster är en förutsättning för att kunna integreras och delta i samhället. En framgångsrik integration kommer i sin tur att bidra till en förbättrad hälsa.

Mål:

Ökad tillgång till hälsovårdstjänster, hälsofrämjande samt förebyggande aktiviteter bland inflyttade kvinnor, män, flickor och pojkar.

Åtgärder:

- ÅHS tar fram basinformation (hur vården på Åland fungerar) som översätts
- ÅHS genomför riktade fortbildningsåtgärder för vårdpersonalen i bemötande, kulturkunskap och vårdengelska.
- Kommunerna uppmanas att proaktivt informera sina nya kommuninvånare om serviceutbud och hälso-tjänster, samt information om öppna förskolan och andra liknande aktiviteter för vårdnadshavare som är hemma med små barn.
- Fördjupa kunskapsläget över hälsosituation och bruk av vårdtjänster bland inflyttade. (samverkan Landskapsregeringen, ÅHS, ev. köp av tjänst ÅSUB)
- Förebyggande arbete genom grupper för hälsofostran och/eller hälsorelaterad information inkluderas i SFI-kurser, på företag, skolor, rådgivningar etc. inklusive sexual och preventivrådgivning. (samverkan mellan berörda aktörer)
- Utbyte och dialog mellan berörda parter för vidareutvecklingen av insatser och åtgärder.
- Säkerställ att kompletterande hälsofrämjande och folkhälsofostrande satsningar som utförs av tredje sektorn är inkluderande. (Samverkan tredje sektor och landskapsregeringen).
- Särskilt riktade satsningar om behov föreligger kan stödjas med PAF-medel inom fastställda kriterier (se 4.5)

Aktörer: ÅHS, kommuner, landskapsregeringen, utförare av integrationsutbildningar och ev. tredje sektor

²⁰ ÅSUB 2014:9 (Att leva och bo som inflyttad på Åland) s 29. ”Tätt efter dessa kom svenska språkkunskaper, trygghet och en lämplig bostad.”

4.5. Främjande av deltagande, goda relationer och förebyggande av främlingsfientlighet och diskriminering

Landskapsregeringen konstaterar att det krävs aktivt arbete och åtgärder för att nå det övergripande målet för integrationspolitiken: *Alla kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter på alla områden i livet. Åland ska vara ett inkluderande samhälle där alla garanteras en likvärdig behandling och fler har möjlighet att delta och bidra till en positiv samhällsutveckling.*

Diskriminering och användandet av våld är förbjudet i lag, ändå förekommer det. Hemma, i skolan, på fritiden och på arbetsplatsen. Därför krävs insatser och medvetenhet på alla nivåer: individ, familj, grupp, samhälle och inom den offentliga, privata och tredje sektorn. I ÅSUB enkäten 2014:9 uppgav en fjärdedel av de svarande att de blivit diskriminerade, de vanligaste orsakerna är på grund av språket (62 procent), kön (45 procent) eller etniskt ursprung (43 procent). Det är en minskning av upplevd diskriminering jämfört med en studie från 2010²¹ där nästan hälften av respondenterna med icke nordiskt modersmål uppgav att de upplevt sig diskriminerade på Åland.

Landskapsregeringen konstaterar att mångfald är att se individen och att kunna erbjuda alla barn ett likvärdigt bemötande. Att se flickor och pojkars olika bakgrund, kunskaper och erfarenheter som en tillgång och att se jämställdhet mellan könen som en självklar del av mångfaldsarbetet. Mångfald handlar inte bara om representation utan handlar också om att tillvarata erfarenheter och se vinsterna av olikhet i samhället.

Diskriminering och likabehandling är kopplade till alla människors lika värde och FN:s grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter och ska ses som ett uttryck för politisk vilja. Landskapsregeringen konstaterar trots detta att lag och offentliga etiska normer i vissa fall kan uppfattas stå i konflikt med kulturella normer, vilka kan medföra att rättigheter inte alltid tas tillvara.

Diskriminering handlar om att berövas rätten att få vara sig själv. I samma stund som någon underordnas och diskrimineras är det någon annan som överordnas eller prioriteras. Det är i vardagen diskriminering skapas och vår bild av andra människor handlar ofta inte om dem utan bygger mera på förutfattade meningar, fördomar och okunskap som vi inte alltid är medvetna om. Vinsterna med likabehandling i samhället är många.

Landskapsregeringen poängterar vikten av att likabehandling och icke-diskriminering gäller i allt integrationsarbete. Enligt Finlands grundlag får ingen diskrimineras av någon orsak som gäller hennes eller hans person. Lagen om likabehandling förbjuder diskriminering på grund av ålder, etniskt eller nationellt ursprung, nationalitet, språk, religion eller annan övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller av någon annan orsak som gäller någons person. Åland har sedan 2005 en egen lagstiftning mot diskriminering. Förebyggande arbete förutsätter kunskap om likabehandling, inklusive kunskap om intersektionalitet och hur diskriminering och utanförskap riskerar att förstärkas i vissa fall. Landskapsregeringen betonar starkt

²¹ ÅSUBs rapport ”Upplevd diskriminering i det åländska samhället år 2010”
www.asub.ax/files/rapport_2010_8_0.pdf

myndigheters och berörda aktörers ansvar att följa dessa principer och främja ett öppet och inkluderande Åland där var och en garanteras en likvärdig behandling.

Tredje sektorn med sina föreningar och organisationer kan spela en viktig roll för att främja delaktighet, inklusion och goda relationer kring delade fritids- och specialintressen så som kultur, idrott och annat. Det räcker dock inte med att konstatera att ”alla är välkomna”, utan det krävs en ökad medvetenhet kring att synliggöra eventuella hinder för deltagande och fundera kring hur kommunikation, mötesformer och annat eventuellt kan utvecklas för att inkludera fler och förverkliga potentialen som finns. Riktade integrationsinsatser kan också göras. Landskapsregeringen ska under programperioden ta fram riktlinjer för fördelningen av penningautomatmedel för att stödja sådan verksamhet som stödjer inflyttades integration och som på ett kompletterande sätt bidrar att uppfylla landskapsregeringens integrationspolitiska målsättningar definierade i detta program.

Medborgerligt deltagande är en viktig aspekt av integration och delaktighet i samhället. Genom att rösta och ställa upp som kandidat i våra val säkerställer vi en god representation i våra beslutsfattande och lagstiftande organ. I analysen efter lagtings- och kommunalvalen 2011 konstaterades att valdeltagandet var markant lägre för gruppen unga röstare och bland inflyttade. Därför gjorde landskapsregeringen tillsammans med Mariehamns Stad en satsning inför valen 2015 för att informera om rätten att rösta, samt hur valen på Åland går till, riktad till dessa grupper. En webbsida med informationsmaterial togs fram på fler språk och informationsträffar ordnades. Statistik från ÅSUB visar att trots att valdeltagande ökade något jämfört med 2011, utnyttjade bara en knapp tredjedel av de röstberättigade födda utom Norden sin rösträtt i kommunalvalet 2015.²² Det här är ett område som behöver arbetas vidare med även inom de olika politiska grupperingarna till exempel vad gäller rekrytering av kandidater till val och kommunikation med väljarna.

Valdeltagande och representation är en av indikatorerna för integration och kommer följas upp.

Mål:

Minskad förekomst av diskriminering, samt stärkt social gemenskap i samhället genom ökad kunskap, delaktighet i sociala arenor och demokratiska processer.

Åtgärder:

- *Information, seminarier och fortbildningsinsatser ordnas för olika målgrupper på relevanta teman som t.ex. normkritik, mångfald, likabehandling, diskriminering, etc.*
- *Åtgärder för att främja goda relationer och förebygga främlingsfientlighet och diskriminering inom barnomsorg och skola genomförs och följs upp.*
- *Diskrimineringssituationen inom arbetslivet följs upp*
- *Informationsinsatser för att främja medborgerligt deltagande bland inflyttade*

²² ÅSUB 2016:1 (Valdeltagande 2015) www.asub.ax/files/valdeltagande_2015.pdf

- Landskapsregeringen tar fram riktlinjer för fördelningen av penningautomatmedel för att stödja riktade insatser och projekt som stödjer inflyttades integration och bidrar på ett kompletterande sätt till landskapsregeringens integrationspolitiska målsättningar. En öronmärkt pott avsätts årligen för riktade projekt.
- Kompletterande satsningar för att främja deltagande, goda relationer och förebygga främlingsfientlighet och diskriminering som utförs av tredje sektorn kan stödjas med PAF-medel inom fastställda kriterier

Aktörer: Landskapsregeringen, barnomsorg och skolaktörer, aktörer inom tredje sektorn

4.6. Ökad beredskap i en värld i förändring

Flyktingmottagning

FNs flyktingorgan UNHCR uppskattade att det globalt fanns runt 60 miljoner människor på flykt under 2015. De flesta av världens flyktingar befinner sig inom det egna landet (internflyktingar) eller i närområdet. Den väpnade konflikten i Syrien som inleddes 2011 har tvingat miljontals människor på flykt. Denna kris som utspelar sig vid EUs gräns, tillsammans med andra krigs- och katastrofområden runtom i världen har resulterat i en flyktingsituation inte skådad i Europa sedan andra världskriget. En och en kvarts miljon människor beräknas ha sökt asyl i EU under 2015 och en knapp femtedel av dem har kommit till de nordiska länderna.

Landskapsregeringen ser den pågående flyktingkatastrofen som ett globalt ansvar som Åland ska ta sin del av. Landskapsregeringen har utrett förutsättningarna för Åland att bistå Migrationsverket i mottagandet av personer som söker internationellt skydd (asyl). Asyilmottagning faller under rikets behörighet FS 746/2011 (Lag om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel). Det är Migrationsverket som verkställer och ingår avtal om öppnandet och stängningen av flyktingförläggningar. Formella parter i avtal om att starta och driva en mottagningscentral (MOT) är Migrationsverket och serviceproducenten av en MOT. Landskapsregeringen konstaterar att det inte föreligger några juridiska eller formella hinder för att en MOT ska kunna startas på Åland. Finlands Röda Kors (FRK) har en avsiktsförklaring med Inrikesministeriet att bistå i flyktingmottagning och det är ett av organisationens kärnuppdrag. Med början av 2016 har därför FRK Ålands distrikt påbörjat arbetet med att utveckla en beredskap för en mottagningscentral på Åland med Röda Korset som serviceproducent. Landskapsregeringen följer arbetet på nära håll. Detta är i enlighet med Landskapsregeringens regeringsprogram.

- Landskapsregeringens målsättning är att det ska finnas en beredskap för asyilmottagning på Åland.

Under föregående programperiod har ramarna för kommunernas flyktingmottagning utretts och klargjorts. En manual med praktisk information till kommunerna har tagits fram vid sidan av annat informationsmaterial för att underlätta beslutsfattandet i kommunerna.²³ Flera åländska kommuner har fattat beslut att bereda kommunplats åt

²³ www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/integration/flyktingmottagning

kvotflyktingar. Landskapsregeringen välkomnar dessa beslut och uppmuntrar fler kommuner att bereda kommunplaceringar. Landskapsregeringen bistår vid behov inom ramen för sitt uppdrag med kunskap, fortbildning och samordning eftersom mottagningen omfattar många offentliga aktörer på Åland.

Personer utanför det sociala skyddsnätet

Inom EU råder fri rörlighet av personer. Det innebär att EU medborgare har rätt att vistas upp till 90 dagar i ett annat EU land utan att anhålla om uppehållsrätt, förutsatt att man tar eget ansvar för att ordna sin försörjning och boende. Man har inte rätt att ta del av det sociala skydd som finns i vistelselandet och tillgång till hälsovårdstjänster förutsätter att man har ett europeiskt sjukförsäkringskort. Alla EU medborgare som vistas på Åland har dock inte dessa förutsättningar. Ofta handlar det om personer som är utsatta medborgare i annat EU-land, som saknar försörjning och tillgång till det sociala skyddsnätet i hemlandet och ofta varit utsatta för lång och systematisk diskriminering. Dessa personer faller utanför systemet och blir beroende av privatpersoners, föreningars och församlingarnas goda vilja att hjälpa.

Som exempel har bland andra Socialmissionen sedan 2008 genomfört hjälpinsatser riktade till personer ur gruppen som kommit till Åland. Emmaus på Åland inledde under hösten 2015 en ny verksamhet i form av en arbetspool där EU-migranter och andra personer anställs av Emmaus. Arbetsgivare anlitar arbetspoolen för att utföra olika uppdrag. Genom detta garanteras rättssäkerhet och trygghet för både arbetstagare och uppdragsgivare. Målet är att hjälpa tillfälliga gästarbetare men även att integrera fler personer på den åländska arbetsmarknaden. Språkundervisning har ordnats på frivillig bas genom lärare från läxhjälpföretaget *Study Fuel* och Röda Korsets Mariehamnsavdelning har gått in och sponsrat lokal.

Landskapsregeringen konstaterar att den här situationen är svår och komplex och att det inte finns någon skyldighet för det offentliga Åland att bistå inom ramen för befintlig lagstiftning. Exemplet ovan visar på vilken stor roll tredje sektorn kan spela för insatser där ramverket för offentliga aktörer är begränsande.

Landskapsregeringen välkomnar dessa initiativ och fortsatt diskussion för att hitta lösningar som möjliggör ett värdigt liv för alla som vistas på Åland. Att upprätthålla och respektera allas mänskliga rättigheter är något som hela samhället mår bra av i förlängningen.

- *Integrationsfrämjande insatser för personer som faller utanför det sociala skyddsnätet och integrationslagen och som utförs av tredje sektorn kan stödjas med PAF-medel inom fastställda kriterier.*

Forum för dialog

Som landskapsregeringen konstaterat inledningsvis i detta program är migration och integrationsfrågor ett utvecklingsområde. Det är viktigt att kontinuerligt samla information, erfarenheter och perspektiv från alla nivåer och sektorer i samhället för att se vilka behov som finns och hur fortsatta åtgärder bör utformas. Inflyttning och mångfald bidrar till utvecklingen av det åländska samhället. Det kan också betyda att nya frågeställningar och utmaningar uppstår och samhället i stort tjänar på att ha en samsyn på hur de besvaras och bemöts på bästa sätt. Landskapsregeringen konstaterar att våra grundvärderingar så som uttryckta i vårt demokratiska system, våra lagar och de mänskliga rättigheterna behöver kontinuerlig bekräftelse och inte kan tas för givet. Diskussion och reflektion om hur befolkningsförändringar eventuellt påverkar vårt samhälle på sikt är nödvändiga för att informera politiken och åtgärder som sätts in.

Det är en nyckel i arbetet för en hållbar demokratisk samhällsutveckling och ett hållbart Åland 2051.

- *En del av landskapsregeringens övergripande samordning av integrationsfrågor kommer under programperioden vara att bjuda in till olika former av dialogmöten och forum för mer långsiktigt strategiska frågor.*

5. Uppföljning och utvärdering

Ett bra integrationsarbete kräver förutom lagstiftning, även samverkan, samarbete, kunskap och modeller. Myndigheter och övriga aktörer bör erbjudas kontinuerlig utbildning och kompetensutveckling för att förståelsen kring frågor som gäller integration, delaktighet och mångfald ska öka och fördjupas. Verktyg och modeller ska omsätta teori till praktik. Ett bra integrationsarbete kräver också mod att pröva och ompröva modeller, att tänka i nya banor och vara öppen för innovation. Genom att systematiskt samla erfarenheter och statistik och möjliggöra fortsatt utbyte kan integrationsarbetet vidareutvecklas och skräddarsys för åländska förhållanden. Det praktiska arbetet skapas genom en arbetsfördelning mellan olika myndigheter och genom samarbete och samverkan. Landskapsregeringens integrationssamordnare ska erbjuda sakkunnig styrhjälp i specialfrågor gällande inflyttade och ska därför ses som en resurs i det åländska integrationsarbetet.

Under föregående programperiod har indikatorer tagits fram för att kunna följa integrationen av personer av utomnordiskt ursprung över tid. Statistik har beställts från ÅSUB för att mäta indikatorerna, samt en undersökning riktad till alla inflyttade av utomnordiskt ursprung i åldern 18-75 som genomfördes under 2014.²⁴ Tillsammans utgör dessa en sk *baseline*, ett utgångsläge för integration på Åland. Landskapsregeringen ämnar följa upp över tid och nästa undersökning är planerad för 2018. Beroende på utveckling och lärdomar dragna, kan indikatorerna vidareutvecklas.

Mål:

Ett kvalitetssäkrat integrationsfrämjande arbete som möjliggör fortsatt lärande och utveckling på området.

Åtgärder:

- *Kontinuerlig uppföljning av de inflyttades levnadsförhållanden på centrala delområden (vidareutveckla indikatorerna inklusive för hälsa)*
- *Statistik och annan information med kön som övergripande grund följs upp i samarbete med ÅSUB, speciellt med tanke på de inflyttades levnadsförhållanden på centrala områden och framtagna integrationsindikatorer. (uppföljning vart 4:e år, nästa undersökning 2018)*

Aktörer: Landskapsregeringens integrationssamordnare i samarbete med övriga aktörer.

²⁴ ÅSUB 2015:2, ÅSUB 2014:9

Bilaga Indikatorer

Indikatorer framtagna under föregående programperiod. Kommer att vidareutvecklas 2016-19. Statistiken ska alltid vara könsindeldad för att möjliggöra analys av ev. strukturella mönster vad gäller genus och jämställdhet.

Arbetslivsintegration och ekonomisk integration (inkomst, förvärvsarbete och sysselsättning)

- Andel sysselsatta (förvärvsarbetande) personer (kvinnor och män) jämfört med hela befolkningen. (sysselsättningsgrad jämfört med hela befolkningens sysselsättningsgrad)
- Andel sysselsatta som företagande (kvinnor och män)
- Andel sysselsatta som anställda (hel & deltid) **Ingen information i statistikunderlaget, viss info per enkät**
- Andel personer (kvinnor/män) som [uppger att de] har sysselsättning i nivå med sin kompetens/utbildning
- Andel ungdomar (under 25 år) kvinnor/män som varken arbetar eller studerar
- Arbetslöshet jämfört med hela befolkningen (kvinnor och män)

Barnomsorg, grundskola & utbildning

- *Andel inflyttade barn i dagvård/barnomsorg (i förhållande till andel inflyttade barn/barn till inflyttade vårdnadshavare) och i förhållande till alla barn som går i dagvård/barnomsorg. Ingen tillgång till statistik*
- *Andel barn med annat modersmål som får specialundervisning i förhållande till totala antal barn som får specialundervisning (pojkar-flickor) statistiken svårtydd*
- Andel elever (flickor/pojkar) som går vidare direkt till gymnasieutbildning efter grundskolan och andel som inte fortsätter omedelbart (andel av totala antalet elever)
- Andel (flickor/pojkar) som avbrutit/slutfört sin utbildning (gymnasie- och grundskola) av totala antalet elever.

Språkkunskaper

- *Genomsnittsnivå i allmänna språkprovet kunskapstest på "mellan-nivå", tid att uppnå det från det att man anlänt till Åland (Finland) Ingen tillgång till statistik*
- Tid från det man anlänt till dess att man fått tillgång till språkutbildning (svenska) [vuxna personer] Obs avhängigt hur lång tid det tar att få uppehålls rätt/-tillstånd.
- Uppskattning av kvalitet och tillräcklighet av språkutbildningen/ar
- Egen uppskattning av tillräckligheten av språkkunskaper och svårigheter/möjligheter att få sysselsättning.
- (Utvärderingar av enskilda satsningar, SFI, kurs för analfabeter, för de som är i arbete, integrationsutbildningar – närvårdare/servitör/guide/integration.ax)

Hälsa

Indikatorer ska utvecklas

Delaktighet, Goda relationer, Attityder/främlingsfientlighet och diskriminering

Social integration (tillgång till sociala nätverk och sociala relationer) Inklusiv subjektiv integration (inflyttades egna erfarenheter)

- Mängd/ grad av interaktion mellan infödda befolkningen och inflyttade (tex frågor i enkät om hur många i familjen, hur många vänner, hur många åländska vänner –träffas/ rings varje månad, deltagande/ frivilligt arbete i föreningar och organisationer senaste 6 mån.)
- Andel som har upplevt diskriminering (kvinnor/män)
- Erfarenhet av integration och trivsel på Åland (genom frågor i enkät) [se nedan deltagande]
- Inflyttande och mottagande – ömsesidighet: hur uppfattar man att man har blivit bemött
Ranking av bemötande vid offentliga tjänster
Tillgång till information

Medborgerligt deltagande

- Andel (kvinnor/män) som är medlemmar i en eller flera i föreningar och intresseorganisationer
- Andel (kvinnor/män) av de röstberättigade som deltagit i val (kommun, lagting, riksdag, president, EU)
- Andel (kvinnor/män) representation i politiska institutioner (andel fullmäktigeledamöter med invandrarbakgrund i förhållande till invandrarbefolkningen i kommunen)
- Andel (kvinnor/män) som anhållit och fått medborgarskap av totala antalet inflyttade
- Andel (kvinnor/män) som anhållit och fått hembygdsrätt av totala antalet inflyttade
- Grad av medvetenhet (kvinnor/män) om rösträtt/hembygdsrätt